

Język polski
L'Ilisien Pollakk
La lengua polaca
A lengyel nyelv
Lenkų kalba
Língua polaca
La lingua polacca
The Polish Language
Poljski jezik
Polnisch
Le Polonais
Polska
Πολωνική Γλώσσα
Polský jazyk
Pol'ský jazyk
Poļu valoda
Poola keel
De Poolse taal
Puolan kieli

Det polske sprog

ówiedział wszys
z swój język mai

Contributors:

The Polish text by prof. dr hab. Walery Pisarek
Czech translation by Teresa Piotrowska-Małek
Danish translation by Andrzej Zalewski
Dutch translation by Agnieszka Bienias
English translation by Marta Usiekniewicz
Estonian translation by Aarne Puu
Finnish translation by Sirkka Ojaniemi
French translation by dr Wanda Jadacka
German translation by Andreas W. Meger
Greek translation by Przemysław Kordos
Hungarian translation by Ildikó Kozak
Italian translation by Maciej Jaskot
Latvian translation by Ieva Palaša
Lithuanian translation by dr Ana Romančuk
Maltese translation by Carmel Azzopardi
Portuguese translation by Agata Adamska
Slovak translation by doc. PhDr. Marta Pančíková, PhD.
Slovenian translation by Jasmina Šuler-Galos
Spanish translation by Magdalena Adamczyk
Swedish translation by Grażyna Tatar

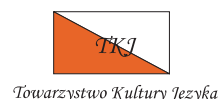
Design by Tomasz Korwin-Szymanowski
Edited by Agata Hącia

Published by The Council for the Polish Language
Warsaw 2007

ISBN: 978-83-916268-2-5

The Council for the Polish Language
ul. Nowy Świat 72
00-330 Warszawa
www.rjp.pl

This publication has been partially founded by the Ministry of Culture and National Heritage,
the Senate of the Republic of Poland and Langenscheidt Polska

Det polske sprog

Med dets 38 millioner brugere i Polen, 2 millioner i resten af Europa og endvidere ca. 8 millioner hovedsageligt indfødte brugere udenfor Europa, hører det polske sprog til blandt de 25 største verdenssprog. Det er et af de 10 største sprog i Europa. Hvad angår antallet af indfødte brugere placerer det sig som sjette største i Den Europæiske Union. I forskellige grader er sproget kendt af ca. 50 millioner mennesker. Som modersmål (mere nøjagtigt: som "first language") deklarerer det iflg. "Languages of the World" af beboere i 21 lande. For omkring 45 millioner er det et modersmål.

Over 37 millioner af de indfødte brugere af det polske sprog bor i Polen, hvor sprogminoriteter udgør ikke mere end 3-4% af indbyggertallet, dvs. færre end 1 million mennesker. Ifølge publikation "Europeans and their Languages" udpeger 98% af Polens indbyggere polsk som modersmålet. Medlemmer af sprogminoriteter i Polen er almindeligvis tosprogede i den forstand, at de også taler polsk, og de yngre generationer kan tillige læse og skrive på polsk.

Det polske sprog hører, sammen med tjekkisk, slovakisk, kaszubisk, nedresorbisk, øvresorbisk og det nu uddøde polabisk, til den vestslaviske gruppe af den indoeuropæiske sprogfamilie. Denne familie deles i to grene – *satem* og *kentum*. Det polske sprog repræsenterer sammen med de øvrige slaviske, baltiske og iranske sprog delen *satem* (jvf. tjekkisk *srdce*, litauisk *širdis*, polsk *serce* – i modsætning til det engelske *heart*, franske *cœur*, græske καρδιά, latinske *cor*, tyske *Herz*, som udgår *kentum* delen).

Fra andre vestslaviske sprog adskiller det polske sig med bl.a. følgende attributter:

1. overgang af de gamle stavelsesdannede konsonanter (likvider) *r* og *l* i *ar*, *ier* eller *il*. Sammenlign de polske *sarna*, *kark*, *pierścień*, *wilk* med de tjekkiske *srna*, *krk*, *prsteň*, *vlk*;
2. overgang af palatale konsonanter *t'*, *d'*, og *r'* i bløde *ć*, *dź*, *rz*;
3. fast (bunden) penultim accent (trykket på den næstsidste stavelse) samt mangel af temporal og melodisk accent (bortset fra den ekspressive)

Gwarzące różnym językiem narody

et polske sprogs særtegn

Fonetisk set karakteriserer det moderne polske litterærprog sig med et begrænset antal af vokaler (de er følgende: *a, e, o, u, i, y, ę, q*; der skelnes ikke mellem korte og lange iblandt dem) og forholdsvis talrige konsonanter, som i teksterne jævnligt optræder i konsonantgrupper. Til trods for det ringe antal af vokaler, findes imellem dem to, arvet fra den præslaviske epoke, som ikke eksisterer i de fleste europæiske sprog, og heller ikke i noget andet af de moderne, levende slaviske sprog. Det er de to nasale vokaler *q* (trods stavemåde er det et nasalt *o*, og ikke *a*) samt *ę*. Men selv i det polske sprog mister de under forskellige vilkår deres nasale klang. I slutningen af et ord – dvs. i udlyden – udtales kun vokalen *q* med en tydelig nasallyd (f.eks. *z taką ładną ksiązką*), medens vokalen *ę* i slutningen af et ord i dag udtales som *e* (f.eks. *lubie cie*, selvom det skrives *lubię cie*). I midten af et ord udtales begge disse vokaler som nasale udelukkende før frikativer (spiranter) *w, f, s, z, sz, ż, ś, ź, ch*; foran øvrige konsonanter (dvs. foran *p, b, d, t, c, dz, cz, dż, ć, dź, k, g*) udskilles det nasale element i en selvstændig nasal konsonant *m, n* eller *ń*; for eksempel udtales og skrives det *wąsy, węc*, men det udtales *zombek, zemby, wentka, pieńć*, til trods for at det skrives *ząbek, zęby, wędka, pięć*. Foran fonemerne *l* og *ł* mister både *q* og *ę* deres nasale lyd: udtaleformen bliver derfor *wziół, wzieli*, selvom skriveformen er *wziął, wzięli*.

Indtrykket af tætheden af konsonanter i polske tekster forøges yderligere gennem ortografien; i overensstemmelse med den gengives nogle konsonanter, som ikke har deres grafiske repræsentation i det latinske alfabet med to bogstaver, f.eks. notering *sz, cz* er det grafiske udtryk for fonemerne *ś* (engelsk *sh* og *č* (engelsk *ch*).

Der konstrueres særegne sætninger udelukkende for at understrege ovennævnte, og som har til formål at more og forskrække udlændinge.

For eksempel:

*W gąszczu szczawiu we Wrzeszczu
Klaszczą kleszcze na deszczu.*

Eller:

*W Szczepleszynie chrząszcz i trzmiel
brzmią w trzcinie.*

Men også følgende tekst:

Mali po polu hulali i pili kakao.

er en polsk tekst.

Chrząszcz brzmi w trzcinie

I praksis volder udtalen af fonemerne *ś* (eng. *sh*) og *ć* (eng. *ch*), endog deres forbindelse *ść* (eng. *shch*) udlændinge (selv indfødte brugere af andre slaviske sprog) langt større problemer end differentiering mellem følgende fonemer:

s (f.eks. *sam*), *s'* (f.eks. *sinologia*), *ś* (f.eks. *śmiech*), og *ś* i skrift udtryk som *sz* (f.eks. *szpilka*), samt *c* (f.eks. *cały*), *c'* (i lånte ord f.eks. *cito*), *ć* (f.eks. *ćma*) og *ć* i sin skriftlige form udtryk som *cz* (f.eks. *czapka*).

Alle konsonanter i slutningen af et ord, dvs. i udlyden udtales altid ustemt: der siges *grat*, selvom der skrives *grad*. Dog, hvis det efterfølgende ord begynder med en stemt konsonant, beholder konsonanten i det forudgående ord stemtheden, eller forvandles til en stemt.

En særlig situation opstår, når et ord slutter med en konsonant, og det næste begynder enten med en vokal eller en af de såkaldte sonoranter (likvider og nasaler) *m*, *n*, *l*, *r*. Udtalemåden af konsonanten i udlyden af det forrige ord deler Polen i to parter: den nordlige del, hvor konsonanten bliver til en ustemt én, og den sydlige, hvor den udtales stemt. Befolkningen i Mazovien, inkluderet Warszawa udtaler *brat ojca*, *brzek lasu*, medens beboerne i Lillepolen med Krakov siger *brad ojca*, *brzeg lasu*. Dette fænomen, kendt som sandhi, optræder også i andre sprog, bl.a. i britisk engelsk.

Ordaccent er fast: bortset fra regulære undtagelser, falder den på næstsidste stavelse. Ordene er sædvanligvis bygget af flere stavelser, og deres relative længde i teksten skyldes tilstedeværelsen af bøjningsendelser samt talrige præfikser og suffikser, som modificerer ordets betydning eller dets emotionelle karaktertræk.

Det polske sprog er et **flekterende sprog**:

- ord som bøjes (substantiver, adjektiver, numeralier (talord) og pronominer) har:
- syv kasus (fald);
- to tal;
- tre køn i ental;
- to køn i flertal;
- verber (udsagnsord) optræder i forskellige former mht. person, tal, køn, tid, modus, diatese og aspekt.

I forholdt til germanske og romanske sprog adskiller det polske sig med en udbygget, mere orddannende (leksikalsk) end fleksiv, aspektkategori, som på en økonomisk måde kompenserer for det forholdsvis lille forråd af grammatiske tider. Verber skabt ved hjælp af præfikser og suffikser fortæller ikke blot om handlingen er fuldbyrdet eller pågående (f.eks. pågående *robić* versus fuldbyrdet *zrobić*), men også om handlingen blev gentaget (f.eks. *czytywać*), at den er påbegyndt (f.eks. *za-*

zrobiłem
zrobiłam
zrobiłeś

zrobiłaś
zrobiło
zrobiliśmy

zrobiłyśmy
zrobiliście
zrobiłyście

śpiewać), at det er en gængs handling (f.eks. *rozpić się*), at den kun varede en begrænset tid (f.eks. *potaćczyć*), eller igennem en hel tidsbegrænset periode (f.eks. *przetańczyć*) etc. Der anslås, at beherskelse af den korrekte brug af aspekter er den sværeste opgave for en udlænding, som studerer det polske sprog.

En anden af det polske sprogs mærkværdigheder er numeralier (talord). De fleste af dem bøjes i kasus og køn, og udover kardinaltal (mængdetal) (*jeden, dwa trzy...*) og ordenstal (*pierwszy, drugi, trzeci...*) bruges der også multiplicerede, blandede, gruppe-, og brøk- talord. **Talords form afhænger af, hvad der bliver talt!** Polakkerne siger: *dwa konie* (to heste), men *dwaj chłopcy*//*dwóch chłopców* (to drenge), *dwie dziewczynki* (to piger) og *dwoje dzieci* (to børn).

Systemet af numeralier blev med tiden simplificeret: for nogle generationer siden brugtes der en særskilt række af brøk-talord *półtora* ("halvanden, en (og) en halv"), *półtrzecia* ("to (og) en halv"), *półczwarta* ("tre (og) en halv") etc. Samt særskilte former for rækken *samowtór* ("to sammen"), *samotrzec* ("tre sammen"), *samoczwart* ("fire i sammen").

Takket være stærk udbygget fleksion **er ordstillingen i de polske sætninger ret fri**. Dog er den ikke helt fakultativ. Valgfriheden begrænses imidlertid udelukkende af stilistiske og logiske årsager, og ikke af grammatiske eller betydningsmæssige (betydningsbærende) faktorer.

Der er muligt at sige ikke blot *Ojciec czyta książkę córce* (Far læser en bog for datteren), og *Córce czyta książkę ojciec* (For datteren læser en bog far), men også *Książkę czyta ojciec córce* (En bog læser far for datteren) eller *Córce książkę ojciec czyta* (For datteren en bog læser far) eller endda *Czyta książkę ojciec córce* (Læser en bog far for datteren). Alle disse sætninger er grammatisk acceptable, skønt kun den første taget ud af konteksten, lyder naturligt.

Efter det X århundrede kom Polen, som følge af indførelsen af Kristendommen fra Rom gennem Tjekkiet (i modsætning til Kiev Rus), under vesteuropæisk indflydelse. Dette fik langtrækkende konsekvenser i form af brugen af det latinske alfabet, i begyndelsen til at nedfælde de enkelte polske glosser, senere sætninger, og slutteligt hele tekster. Allerede i den håndskrevne periode, altså i det XV århundrede, blev dannet almene regler for skrivning af de fonemer, for hvilke der manglede latinske bogstaver.

Det moderne **polske alfabet** består af følgende 32 bogstaver:

Aa Ąą Bb Cc Ćć Dd Ee Ęę Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Łł Mm Nn Ńń Oo Óó Pp Rr Ss Śś Tt Uu Ww Yy Zz Źź Żż. Desuden i de lånte ord anvendes karaktererne Qq, Vv i Xx.

zrobili
zrobiły
zrobiony

zrobiona
zrobione
zrobieni

zrobiwszy
zrobiono
zrobi się

ifferentiering af sproget

Når antallet af brugere tages i betragtning, er den kulturelle genre af det polske sprog, dvs. det polske litterærsprog, som det polske standardsprog traditionsmæssigt kaldes, territorielt forholdsvis homogent. De eksisterende differencer skyldes snarere sociale, arbejdsmæssige og funktionelle faktorer, end den regionale tilknytning. På nuværende tidspunkt synes oppositionen mellem det officielle/offentlige og det gængse/private sprog meget mere signifikant. De forsvindende dialektale og underdialektale (lokalsproglige) forskelle forekommer udelukkende blandt landsbybefolkningen.

Historisk og sprogligt set er opdelingen af territorium beboet af polsksproget befolkning i fire dele, som skematisk kan fremstilles således, berettiget:

Storpolsk dialekt

Mazovian dialekt

Schlesisk dialekt

Lillepolsk dialekt

Af de fire dialekter, er kun den schlesiske i dag levende, ej begrænset til landsbybefolkningen, og til trods for interne forskelle udviser en del af dens brugere ambitioner gående på at gøre den til et selvstændigt schlesisk regionalsprog. En betydelig levedygtighed udvises desuden af den podhalanske underdialekt (det lokalsprog som tales af gorale - Tatra bjergfolk), hørende til den lillepolsk dialekt. Kaszubernes (Pommerns beboernes) talemåde, som indtil for nylig af de fleste polske sprogforskere blev betragtet som en af det polske sprogs dialekter, er nu lovformeligt anerkendt som et særskilt regionalsprog.

Wpadam do Soplicowa jak w centrum polszczyzny

en sproglige bevidsthed

Bevidstheden om betydningen af det fælles sprog for nationens beståen var allerede levende i det XIV årh. blandt de polske landområders beboere, som benævnte sig selv som det polske sprogs folk (*homines linguae Polonicae*). Omkring år 1440 har Jakub Parkoszowic, professorer ved Krakows Akademi, ligestillet fortjenester i udviklingen og forbedringen af modersmålet med bedrifter udøvet af riddere som forsvarer landets grænser. Bogtrykkere i det XVI årh. har deklareret, at de udgiver polske bøger af lidenskab til det polske sprog.

Et sådan forhold til sproget tillod Polakkerne at bevare følelsen af national samhörighed efter tabet af en selvstændig stat, da deres land i det XIX årh. blev delt mellem Rusland, Tyskland og Østrig. Mange polske digtere har sat lighedstegn mellem deres fædreland og det polske sprog. Ligeledes har 92 % af Polens beboere over 14 år i slutningen af det XX årh. peget på det polske sprog som svar på spørgsmålet Hvad binder Polakkerne mest? Sproget blev nævnt oftere end fælles historie, territorium, religion, og endog staten.

*A niechaj narodowie wždy postronni znają,
iż Polacy nie gęsi, iż swój język mają*

Det polske sprogs historie

Det polske litterærsprog har sin oprindelse i vestslaviske dialekter, som blev brugt i området af det senere Storpolen med centrum i Gniezno og Poznan, hvor stammen Polanie har bosat sig i det X årh. og i området af det senere Lillepolen med midtpunktet i Krakow, som var beboet af wislanerne (wislanie). Meget mere beskeden andel i udformningen af det polske litterærsprog havde Mazovia-regionen (selvom Warszawa, som siden det XVII årh. var hoffets domicil, og siden 1918 ikke var blot den faktiske, men også den formelle hovedstad) og Polens andre dele.

I årtier herskede der blandt polske sprogvidenskabsmænd uenighed om hvilken af de to dialekter (lillepolsk eller storpolsk) har spillet større rolle i udformningen af det stammeafhængige polske sprog. På nuværende tidspunkt dominerer anskuelsen, at udviklingen af sproget forløb parallelt med udviklingen af den polske stat: da dets vugge var Polanie's stammestat med magtcentrum i Gniezno og Poznan, var det også der, omkring fyrstesædet, at det stammeafhængige sprog begyndte at tage form. Senere, når Krakow blev centrum for statsmagten med hertugsæde, og med tiden også kulturcenter, kom dette sprog under indflydelse af lillepolsk dialekt. I det XVIII og XIX århundrede kom de østlige regioner af Polen, hvorfra datidens mest betydende forfattere kom, til at spille en væsentlig rolle i det polske sprogs udvikling.

De ældste skrevne polske glosser kan føres tilbage til det XII årh.; de optræder som person- og stednavne i en latinsk tekst fra år 1136. Over 200 år yngre er prædikener, som dateres til midten af XIV årh., og som er de ældste bevarede polske tekster. Den ældste eksisterende oversættelse fra latin til polsk er psalteren fra ca. 1380. Den ældste, håndskrevne oversættelse af Bibelen tidsbestemmes til år

Nie miecz, nie tarcza - bronią Języka,
Lecz - arcydzieła!

1450. Yderligere 100 år skulle der gå, før den første trykte oversættelse af Bibelen til polsk så dagens lys i året 1561. Allerede på daværende tidspunkt kunne translatøren benytte sig af den i år 1526 udgivne latinsk-tysk-polske ordbog, bearbejdet af Jan Murelius. I 1568 blev den første polske grammatik "Polonicae grammatices institutio" trykt, dens forfatter var Polakken af fransk afstamning, Piotr Statorius Stojenski. 100 år efter udgivelsen af den første polske Bibel, på initiativ af kongehuset – ligesom 30 år forinden La Gazette i Paris - gik det første polske dagblad "Merkuriusz Polski" i trykken

Det moderne polske litterærprog tog form i midten af det XVI årh. En ikke ubetydelig indflydelse på dets udvikling havde digterne og forfatterne: Biernat fra Lublin (ca.1465-1529), Mikołaj Rej (1505-1569), Jan Kochanowski (1530-1584), Piotr Skarga (1536-1612). Til homogenisering af sproget bidrog væsentligt bogtrykkere fra Krakow, såsom Jan Heller, Florian Ungler, Maciej Wierzbica, Maciej i Marek Szarffenberg, og den i Schlesien fødte Hieronim Wietor.

M meget stor påvirkning på Polakkernes sprogbrug og sprogbevidsthed udøvede de store skribenter ikke blot gennem det XVIII årh. (f.eks. digteren Ignacy Krasicki, 1735-801), men også senere, hvilket bekræftes af navne som: Adam Mickiewicz (1798-1855), Juliusz Słowacki (1809-1849), Aleksander Fredro (1793-1876), Henryk Sienkiewicz (1846-1916), Bolesław Prus (1847-1912). Der hersker en overbevisning om, at det netop var litteratur, af både den skønlitterære og videnskabelige art, samt i nogen grad pressen, der hjalp indbyggere af de polske landområder, som i 120 år blev delt mellem tre europæiske stormagter Rusland, Tyskland og Østrig, med at bevare det sproglige fællesskab. Nu til dags er litteraturens indflydelse på det offentlige og gængse (daglige) sprogbrug forholdsvis lille i sammenligning med indflydelsen af medie- og reklamesprog.

Fire polske forfattere blev i tidens løb hædret med Nobels litteraturpris for deres polske værker: Henryk Sienkiewicz (1905), Władysław Reymont (1924), Czesław Miłosz (1980) i Wisława Szymborska (1996).

Z językać wszystkie mądrości
Nauk wszelkich ich chytryści,
Wszelka sprawa każdej rzeczy
Przez język się zawsze toczy.

remmedsprogenes indflydelse

hebel
klajster
wajcha
szmelc

Det polske sprog blev skabt og udviklede sig i begyndelsen sammen med andre slaviske dialekter. Senere modnede det selvstændigt, dog under stadig påvirkning af forskellige sprog, hvoraf lånte begreber og ord berigede dets ordforråd.

Blandt de ældste, endnu præhistoriske, lån hører ord af iransk oprindelse (bl.a. *bóg* (GUD), *raj* (PARADIS)) og gotisk (bl.a. *chleb* (BRØD), *książę* (FYRSTE, HERTUG)). I middelalderen, i det XI-XV århundrede, kom en bølge af lån fra tjekkisk og latin (f.eks. *parafia*, *proboszcz*), hovedsageligt forbundet med den kristne religion, kirkehandling og kirkestrukturen, samt lån fra tysk især omkring bygningskunst, økonomi og forvaltning (f.eks. *dach*, *cegła*, *burmistrz*, *ratusz*, *wójt*). Det tjekkiske sprogs indflydelse gjorde sig gældende ikke blot i overtagelsen af den kristne terminologi (f.eks. *kościół*, *opat*, *przeor*), men desuden i tilpasningen af de fonetiske former af polske ord til den tjekkiske model, som værende mere elegant (med netop denne tilpasning kan de eksisterende former *wesele*, *serce* i stedet for *wiesiele*, *sierce* forklares). I det XVI århundrede dominerer blandt de ”långivende” sprog italiensk (bevidnes af de lånte glosor *pałac*, *kapela*, *kalafior*, *kasa*, *opera*) og fransk (jfr. lån som *bulwar*, *adres*, *bukiet*, *awans*, *afera*, *krem*, *parasol*), og denne tilstand fastholdes indtil udgangen af det XIX århundrede. Netop i dette århundrede kunne den stærke påvirkning af besættelsesmagternes sprog konstateres i forskellige grene af det offentlige liv, og især indenfor teknik, kancelli og politisk virke: tyske lån (*obcas*, *szmelc*, *hebel*, *klajster*, *wajcha*, *kurort*, men også kalker som *dworzec kolejowy* af det tyske *Bahnhof*, *listonosz* af tysk *Briefträger*), og lån fra russisk (*kibitka*, *turma*, *zsyłka*, *gułag*, *łagier*, *kołchoz*, ale też *dacza*, *samowar*, *sputnik*). Denne indflydelse, som bekræftes af ovenstående eksempler, strakte sig langt ind i det XX årh., men fra dets anden halvdel blev alle fremmedsprogs påvirkning imidlertid overskygget af indflydelsen fra det engelske: dette giver sig til kende især indenfor videnskab og teknik (*serwer*, *skaner*, *trend*), økonomi (*biznes*, *boom*, *leasing*, *menedżer*), sport (*aut*, *gol*, *tenis*, *walkower*), underholdning (*longplay*, *playback*, *song*), samt det daglige liv (*piercing*, *grill*, *hamburger*).

I det polske sprogs leksikale forråd findes der desuden spor af mange andre sprog, såsom arabisk (*alchemia*, *alkohol*, *cyfra*), ukrainsk (*bohater*), tyrkisk (*jan-czar*, *kajdany*, *pantofel*), ungarsk (*dobosz*, *szataś*), finsk (*sauna*), spansk (*hacjenda*), hollandsk (*majtek*), islandsk (*gejzer*), japansk (*harakiri*, *karaoke*, *sake*), norsk (*slalom*, *fiord*), svensk (*skansen*) og adskillige andre.

Jaki język - taki naród!

uridisk status

■ 1918 blev de polske territorier efter 120 års deling mellem Rusland, Preussen (Prøjsen) og Østrig forenet i et land og Polen har genvundet sin uafhængighed. Næsten samtidigt blev det polske sprogs juridiske status defineret. Den 31.07.1924 vedtog sejm (det polske parlament) loven om statssprog og officielt sprog gældende for regerings- og selvstyrets administration, hvori det hed: ”rigsmålet for Den polske Republik er det polske sprog. Det nationale sprog anvendes af alle regerings- og lokalstyreorganer og administrationssektoren både i indenrigs- og udenrigstjeneste”. Selv samme retsnorm gav dog medlemmerne af nationale minoriteter lov til at kommunikere med de lokale myndigheder på deres eget sprog. Efter anden verdenskrig blev omtalte lov erstattet af dekretet om statssproget af 1945. Det gentog reglerne for det polske sprogs vedkommende, men så bort fra muligheden for brug af minoritetssprogene.

■ 1997 vedtog Nationalforsamlingen Polens nye konstitution, som er den første polske forfatning der i artikel 27 fastslår, at Det polske sprog er officielt sprog i Polen (Rzeczpospolita Polska). To år senere har parlamentet vedtaget loven af den 7. oktober om det polske sprog, som med nogle ændringer er gældende til dags dato.

De vigtigste ændringer er følgende:

- restrikerende krav i forhold til brugen af det polske sprog indenfor handel og arbejdsaftaler blev indført via loven af d. 2. april 2004,
- mulighed for brug af mindretalsprog eller regionalssprog overfor myndigheder i de gmina (kommuner), hvor minoriteterne udgør mindst 20 % af befolkningen, blev tillad gennem loven af 6. januar 2005 om nationale og etniske minoriteter.

idę
idziesz
idzie
idą
idziemy
idziecie
idą
idący
idąca
idące
idąc
szedł
szła
szli
szły

Oto dom mój:
cztery ściany wiersza
W mojej pięknej ojczyźnie-polszczyźnie

Rådet for det polske sprog

Blev oprettet i år 1996 som en problemkomite ved Præsidium for Det polske Videnskabsakademi. Det består af 38 medlemmer som udnævnes af Formanden for Det polske Videnskabsakademi for en 4-årig periode. Halvdelen af Rådets medlemmer er sprogforskere, og halvdelen videnskabsmænd fra andre discipliner (bl.a. fysik, informatik, medicin og repræsentanter fra andre fag, som litteratur, teater, journalistik). Loven om det polske sprog af 1999 gav Rådet en opinionsgivende og konsultativ status i sager angående brugen af sproget og berammede dets kompetencer og lovhjemler. I overensstemmelse med loven er Rådet forpligtet til:

- hvert andet år at fremlægge beretningen om overholdelse af vedtægten om det polske sprog for Sejm og Senat;
- på opfordring af myndigheder eller på eget initiativ at ytre, i form af kendelser, meninger om korrekt brug af det polske sprog i tjenstligt og dagligt ordvalg samt
- at fastlægge principper for ortografi og tegnsætning;
- desuden kan alle statslige og offentlige institutioner, selskaber, sammenslutninger, skoler, og derudover producenter, importører og distributører af varer eller tjenester henvende sig til Rådet i sager angående brugen af det polske sprog.

Gdyby Ojczyzną był
język i mowa

proglige minoriteter

Sprogminoriteter udgør ikke mere end 3-4 % af antallet af Polens statsborgere. De største grupper består af brugere af tysk, hviderussisk, ukrainsk, litauisk, kaszubisk, tjekkisk og slovakisk. Som det fremgår af nedenstående tabel, vurderes deres antal forskelligt af minoritetssammenslutninger end af den nationale folketælling af 2002

Størrelsen af de signifikanteste nationale og etniske minoriteter samt brugere af regionale sprog

Sprog	Antal brugere iflg. vurdering af minoritetssammenslutninger (i tusinder)	Antal brugere iflg. folketllingen af 2002 (i tusinder)
tysk	300	147
hviderussisk	240	48
ukrainsk	220	34
Kaszubisk	53	5
litauisk	25	6
slovakisk	25	2
tjekkisk	3	3

Loven om nationale og etniske minoriteter samt om regionalsprog af 2005 anerkender 9 nationale minoriteter (hviderussisk, tjekkisk, litauisk, tysk, armensk, russisk, slovakisk, ukrainsk, og jødisk), 4 etniske minoriteter (karaimere, lemko'er, roma'er (sigøjner), og tatarer), og folkefærdet som benytter sig af det kaszubiske sprog, der er anerkendt som regionalsproget. Størrelsen af de forskellige grupper er meget uens, da den strækker sig fra nogle få tiere (den karaimske minoritet) til godt over hundredetusind (det tyske mindretal).

Offentlige myndigheder er lovmæssigt forpligtet til at støtte alle initiativer, som tjener bevarelse og udvikling af minoritets- og regionalsprog.

Wiernie służyłem polskiemu językowi

Skoler med undervisning i minoritets - og etniskssprog samt i regionalsprog
(i år 2005)

Sprog	Folkeskoler		Mellemskoler		Almengymnasier	
	skoler	elever	skoler	elever	skoler	elever
I alt	553	32 768	197	14 252	14	1563
Hviderussisk	23	1766	13	1029	2	827
Grsk	1	21	-	-	-	-
Jdisk	1	59	-	-	-	-
Kaszubisk	71	3640	17	614	2	170
Litauisk	12	409	4	196	1	74
Lemko	21	212	10	90	1	13
Tysk	256	24 025	75	11 391	1	121
Romani	74	856	19	91	-	-
Slovakisk	6	197	3	71	-	-
Ukrainsk	88	1583	56	770	7	358

Kilde: Den lille statistiske polske årbog for 2005, Warszawa 2005, s. 229.

Klaszczą kleszcze
na deszczu

kendskab til fremmedsprog

I følge pjecen "Europeans and their Languages" (Europabarometer 243, offentliggjort i februar 2006) svarer kendskabet til mindst et fremmedsprog på konversationsniveau blandt Polens befolkning til det europæiske gennemsnit og udgør omkring 55%. Men et sådan kendskab til to eller flere sprog blev i 2001 deklareret alene af 12% Polakker. På daværende tidspunkt blev kendskabet til russisk (23%), engelsk (16%), tysk (14%) og fransk (2%) oftest bebudet. Omfanget af kendskabet til de enkelte sprog ændres meget hurtigt i disse år: væksten i større færdigheder i engelsk modsvarer med fald i kendskabet til russisk.

I følge det polske opinionsundersøgelses center (OBOP) kan samfundet opdeles i tre generationer, der tydeligt skiller sig ud fra hinanden når det gælder beherskelse af fremmedsprog: over halvdelen af de yngste efterforskede (14-34 år) besidder kendskab til mindst et sprog, i mellemgruppen (35-54 år) 2/5 dele, og blandt de ældste (over 54 år) – 1/4 del. Indsigten i fremmedsprog er desuden forbundet med uddannelsesniveau, økonomi, og bopæl: blandt ledere med højere uddannelse og bosatte i byerne er kendskabet til mindst et fremmedsprog gennemgående.

progpolitik

I polsk sprogpolitik kan afgrænses tre områder: politik i forhold til det polske sprog, i forhold til modersmål af Polens statsborgere og i forbindelse med undervisningen af fremmedsprog.

Mål, omfang og midler af sprogpolitikken i forhold til det polske sprog, som er modersmål for majoriteten af Polakker og samtidigt officielt sprog i Polen, er fastsat af loven om det polske sprog. Denne blev vedtaget af det polske parlament – som præambel til ovennævnte siger – fordi

- det polske sprog udgør det bærende element af den nationale identitet og er nationalkulturens rigdom,
- den historiske erfaring viser at bekæmpelse af sproget var okkupanternes og besættelsesmagternes værktøj, som skulle berøve Polakkerne deres nationalidentitet.
- beskyttelsen af nationalidentiteten i globaliseringsprocessen er nødvendig,
- der erkendes, at polsk kultur bidrager til opbygning af et fælles, kulturmangfoldigt Europa, og at bevarelsen og udviklingen af denne kultur kun er mulig gennem beskyttelse af det polske sprog.

C

Daj ać ja pobruszę a ty poczywaj

Disse præmisser fordrer følgende forpligtelser:

- udvise omsorg for standard af offentligt brugt sprog og forbedring af brugernes sprogfærdigheder samt skabelse af forudsætninger for korrekt udvikling af sproget som kommunikationsværktøj på alle områder af det daglige liv
- udbrede viden om sproget og dets rolle i kulturen
- sprede agtelse for regionalsprog og lokaldialekter, og arbejde mod deres forsvinden,
- promovere det polske sprog i verden
- støtte polsk sprogundervisning både indenlandsk og udenrigs.

I sin politik overfor polske statsborgeres andre modersmål er de offentlige myndigheder forpligtet til styrkelsen af mellemkulturel dialog, og især til at yde støtte til bevaring og udvikling af de nationale og etniske minoriteters mæle samt regionalsprog. Under hensynstagen til ovenstående, garanterer den polske stat retten til:

- frihed til brug af minoritetssprog i det private og offentlige liv
- udbredelse og udveksling af information i mindretalssprogene
- undervisning på og i minoritetssprog.

I betragtning af den kvantitative og kvalitative vækst af institutionelle og private internationale relationer, samt hastig udvikling i politisk, økonomisk og kulturelt internationalt samarbejde både i europæisk og global kontekst, støtter den polske stat undervisningen af fremmedsprog i alle typer skoler, samt i kontinuerlig voksenundervisning. I forbindelse med dette bliver den nedre grænse for obligatorisk læren af først et, og senere to fremmedsprog sat systematisk ned. Et godt kendskab til mindst et fremmedsprog er et uafviseligt krav for ansættelse indenfor statsadministrationen.

* „Gid alle folk vidste, at Polakker taler deres eget sprog og ikke glssenes.“

Mikołaj Rej (1505-1569)

olske sprognævn

Blandt de vigtigste polske landinstitutioner, som lovmæssigt eller vedtægtsmæssigt er impliceret i vurdering af sprogkommunikationskvaliten i Polen, kan nævnes:

Rada Języka Polskiego przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk

(Rådet for Det polske Sprog ved Det polske Videnskabsakademis præsidium)

ul. Nowy Świat 72, PL 00-330 Warszawa, tel./faks +48 22 657 28 89

www.rjp.pl e-mail: rjp@rjp.pl

Państwowa Komisja Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego

(Statslig Kommission for bekræftelse af kendskabet af polsk som fremmedsprog)

ul. Smolna 13, PL 00-370 Warszawa, tel.: + 48 22 827 94 10; faks: + 48 22 826 28 23

www.buwiwm.edu.pl/certyfikacja e-mail: certyfikacja@buwiwm.edu.pl

Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego (Selskabet for Det polske Sprogs elskere)

al. Mickiewicza 31, PL 31-120 Kraków, tel. + 48 12 632 63 58

www.jezyk-polski.pl e-mail: artur.czesak@wp.pl

Towarzystwo Kultury Języka (Selskabet for Sprogkultur)

ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, PL 00-927 Warszawa, tel./faks + 48 22 552 24 00

www.tkj.uw.edu.pl e-mail: j.porayski-pomsta@uw.edu.pl

Den førende polske institution indenfor forskningen af både det gamle og det moderne polske sprog er

Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk

(Det polske Sproginstitut ved Det polske Videnskabsakademi)

al. Mickiewicza 31, PL 31-120 Kraków, tel./fax: +48 12 632 87 13

www.ijp-pan.krakow.pl e-mail: IreneuszB@poczta.ijp-pan.krakow.pl

Der arbejdes også intensivt med sprogforskningen ved følgende universitetscentre:

Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu w Białymstoku

(Institut for Polsk Filologi ved Białystok Universitet)

pl. Uniwersytecki 1, PL 15-420 Białystok, tel. +48 85 745 74 46; tel./faks: +48 85 745 74 78

<http://hum.uwb.edu.pl> e-mail: filolog@hum.uwb.edu.pl

Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

(Institut for Polsk Filologi ved Kazimierz Wielki Universitet i Bydgoszcz)

ul. Jagiellońska 11, PL 85-067 Bydgoszcz, tel. +48 52 322 98 39; +48 52 322 16 38; +48 52 321 31 80

<http://ukw.edu.pl/uczelnia/strona.php?id=1> e-mail: wydzhum@hum.ukw.edu.pl

Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Gdańskiego

(Institut for Polsk Filologi ved Gdansk Universitet)

ul. Wita Stwosza 55, PL 80-952 Gdańsk 5, tel. +48 58 523 21 00; faks: +48 58 341 16 66

www.fh.ug.gda.pl

Wydział Filologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

(Den Filologiske Afdeling ved Schlesisk Universitet)

pl. Sejmu Śląskiego 1, PL 40-032 Katowice, tel. +48 32 256 24 02, +48 32 256 24 22

<http://venus.fil.us.edu.pl/>

Instytut Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego

(Institut for Det polske Sprog ved Jagiellonsk Universitet)

ul. Gołębia 16, PL 31-007 Kraków, tel. +48 12 422 05 54, 663 13 34; faks: +48 12 429 28 65

www.polonistyka.uj.edu.pl e-mail: wpuj@polonistyka.uj.edu.pl

but
buta
butowi
butem
bucie
buty
butów
butom
butami
butach

Instytut Filologii Polskiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego

(Institut for Polsk Filologi ved Den katolske Universitet i Lublin)

Al. Racławickie 14, PL 20-950 Lublin, tel. +48 81 445 43 20 www.kul.lublin.pl/1152.html

Wydział Humanistyczny Uniwersytetu im. Marii Skłodowskiej-Curie w Lublinie

(Den Humanistiske Afdeling ved Maria Skłodowska-Curie's Universitet i Lublin) pl. Marii Curie-Skłodowskiej 4, PL 20-031 Lublin www.umcs.lublin.pl/index.html?akcja=str&id=169&lang=1

Wydział Filologiczny Uniwersytetu Łódzkiego (Filologisk Afdeling ved Universitet i Lodz)

ul. Kościuszki nr 65, PL 90-514 Łódź, tel. +48 42 665 52 53; faks: +48 42 665 52 54

www.filolog.uni.lodz.pl e-mail: filolog@uni.lodz.pl

Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

(Humanistisk Afdeling ved Warmia-Mazurien Universitet i Olsztyn)

ul. Kurta Obizta 1, PL 10-725 Olsztyn <http://human.uwm.edu.pl/>

Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Opolskiego

(Institut for Det polske Filologi ved Opole Universitet)

pl. Kopernika 11, PL 45-040 Opole, tel. + 48 77 54 16 003; faks: +48 77 54 16002

www.pol.uni.opole.pl e-mail: filpol@uni.opole.pl

Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu Collegium

Maius (Afdeling for Polsk og Klassisk Filologi ved Adam Mickiewicz's Universitet i Poznan)

ul. Fredry 10, PL 61-701 Poznań, tel. +48 61 829 46 92-94; faks: +48 61 829 36 41

www.amu.edu.pl/index.php?linkid=1966

Wydział Filologiczny Uniwersytetu Rzeszowskiego (Filologisk Afdeling ved Rzeszow Universitet)

al. Rejtana 16 B, PL 35-959 Rzeszów, tel. +48 17 872 12 05, +48 17 872 12 06;

faks: +48 17 872 12 86 www.univ.rzeszow.pl/wydzial_filologii.php e-mail: dziefil@univ.rzeszow.pl

Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Szczecińskiego

(Institut for Polsk Filologi ved Szczecin Universitet)

al. Piastów 40b, PL 71-065 Szczecin, tel. +48 91 444 27 13; tel./faks: +48 91 444 27 12

www.us.szcz.pl/hum_ifp e-mail: dorlew@univ.szczecin.pl

Wydział Filologiczny Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

(Den Filologiske Afdeling ved Mikolaj Kopernik's Universitet i Torun)

ul. Fosa Staromiejska 3, PL 87-100 Toruń, tel. +48 56 611-35-10; tel./faks: +48 56 622-66-59

www.fil.umk.pl

Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego

(Fakultet for Det polske Sprog ved Warszawas Universitet)

ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, PL 00-927 Warszawa, tel. +48 22 55 20 428

www.polon.uw.edu.pl

Wydział Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

(Afdeling for humanistiske Videnskaber ved Kardinal Stefan Wyszynski Universitet i Warszawa)

ul. Dewajtis 5, PL 01-815 Warszawa, tel. +48 22 561 89 03

www.wnh.uksw.edu.pl e-mail: polonistyka@uksw.edu.pl

Wydział Filologiczny Uniwersytetu Wrocławskiego (Filologisk Fakultet ved Wroclaws Universitet)

pl. Biskupa Nankiera 15, PL 50-140 Wrocław

tel. +48 71 343 30 29, +48 71 375 22 25, +48 71 375 25 13; faks: +48 71 343 30 29

www.wfil.uni.wroc.pl/

Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Zielonogórskiego

(Humanistisk Afdeling ved Zielonagoras Universitet)

al. Wojska Polskiego 69, PL 65-762 Zielona Góra, tel. + 48 68 328 32 38; faks: + 48 68 328 32 79

www.wh.uz.zgora.pl e-mail: dziekanat@wh.uz.zgora.pl

On 22 February 2005 the Senate of the Republic of Poland passed a special resolution, thus making 2006 the Year of the Polish Language. Recognizing the fact that the Polish language is the fundamental element of Polish national identity and that it is one of the nation's greatest treasures, the Senate expressed the view that this special year would create favourable conditions for showing the enormous wealth and diversity of the Polish language, from the standard language to regional and rural dialects. In the Senate's opinion, as a result of Poland's accession to the European Union, responsibility for the Polish language has taken on a new, international dimension. Since Polish has become an official language of the European Union, not only is it necessary to promote and preserve its use in Poland, but also to promote knowledge about the Polish language and encourage people to learn Polish abroad.

Many seminars, conferences and congresses — both national and international — have taken place during the Year of the Polish Language. There have also been many competitions for oratory talent and recitation contests, as well as quizzes about the Polish language, and many other events, including countrywide public spelling competitions.

The Council for the Polish Language was invited to act as one of the Year's coordinating bodies. It also took under its wing several projects put forward by various institutions, aimed at popularising knowledge about the Polish language and promoting a healthy enthusiasm for it. One of these projects was the publication of this booklet about the Polish language, now and in the past, in the 20 official languages of the European Union.

The aim of this booklet is to popularize knowledge about the Polish language and to contribute to the flow of information about European languages and the sociolinguistic situation in EU countries, thus promoting the development of a plurilingual Europe with a rich linguistic heritage and one in which the inhabitants would have a certain ability to communicate in several languages, including the Polish language, which would comprise an integral part of this European diversity.

Prof. Andrzej Markowski
Chairman of the Council for the Polish Language.

Warsaw, December 2006

Aby język giętki powiedział wszystko,
co pomyśli głowa

Daj, ać ja pobrus
wiedział wszystko
mojej pięknej ojc
nieńskim rumieńc

A niechaj narodowie
wždy postronni znają,
Iż Polacy nie gęsi,
iż swój język mają

aby język giętki p
Polacy nie gęsi, i